

VILA, Francesc Xavier; SALVAT, Eulàlia (ed.). *Noves immigracions i llengües*. Universitat de Barcelona, Secció de Lingüística Catalana, Departament de Filologia Catalana, 2013. 250 p. ISBN 978 8 4940 7967 2

Carles de Rosselló*

La transformació sociolingüística que han sofert els territoris de parla catalana des de l'any 2000 ha estat molt important. Com no podia ser de cap altra manera, l'arribada de centenars de milers de persones d'origen al·loglot ha modificat els equilibris preexistents entre el català i el castellà i ha afegit complexitat a l'estudi de les condicions sociolingüístiques del nostre país. I és que rere les paraules «immigrant» o «novingut», s'hi engloben realitats tan heterogènies que no poden ser tractades de la mateixa manera. En el llibre *Noves immigracions i llengües*, aquestes realitats afloren a partir de l'anàlisi rigorosa de set estudis que posen de manifest que les intervencions que s'hagin de fer per a l'extensió del coneixement i ús del català demanen solucions específiques segons el col·lectiu.

La majoria d'estudis que aplega l'obra són de caire qualitatiu. El primer és el que tracta amb un col·lectiu immigrant de condició socioeconòmica molt baixa en el servei de primera acollida d'una ONG. Garrido es proposa descriure la problemàtica existent entre les expectatives pel que fa al coneixement i l'ús de les llengües, i les ideologies lingüístiques que imperen entre els membres de l'ONG. L'autora posa de manifest, com a mínim, tres qüestions rellevants: primer, els treballadors de l'ONG esperen que sigui el nouvingut qui aprengui suficient català o castellà per fer possible la comunicació. Segon, al català se li atorga el paper de llengua «d'integració simbòlica», però la llengua d'adreçament amb els nouvinguts és el castellà –afirmació que és una constant en la majoria d'articles del llibre. I tercer, els treballadors consideren que estan més ben preparats els immigrants que parlen llengües postcoloniales com el francès o l'anglès, que no pas aquells que només parlen idiomes africans. Aquestes llengües constitueixen un capital lingüístic al qual no se li concedeix gaire valor.

El segon estudi etnogràfic es trasllada a un locutori. Tal com apunta l'autora, aquests són espais regentats per immigrants en què s'estableixen noves jerarquies lingüístiques, atès que a més del català i del castellà, el capital lingüístic dels nouvinguts pren una rellevància que en la majoria de contextos de la nostra societat no poden tenir. Sabaté analitza, en primer lloc, les 30 operadores de telefonia de l'Estat espanyol, i conclou que a pesar que el nombre de persones immigrants que utilitzen els seus serveis és molt alt, l'ús de llengües al·lòctones –i de pas del català– és anecdòtic davant del castellà, que senyoreja pertot. Aquestes companyies assumeixen que l'immigrant s'integrarà lingüísticament a través del castellà, però fins que això no es produeix, la manca d'una política multilingüe real de les empreses impedeix l'accés a les comunicacions formals a un bon nombre de persones. Ara bé, dit això, Sabaté constata que la ideologia lingüística preeminent en els locutoris es basa en el monolingüisme; així, tots els tràmits són en castellà,

* Carles de Rosselló, tècnic en normalització lingüística, membre del Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (CUSC-UB).

Citació recomanada: DE ROSSELLÓ, Carles « VILA, Francesc Xavier; SALVAT, Eulàlia (ed.). *Noves immigracions i llengües*. Universitat de Barcelona, Secció de Lingüística Catalana, Departament de Filologia Catalana, 2013. 250 p. ISBN 978 8 4940 7967 2», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 59, 2013, p. 243-245, DOI: [10.2436/20.8030.02.23](https://doi.org/10.2436/20.8030.02.23).

tant les comunicacions orals com les escrites. Les llengües al·lòctones només troben espai quan esdevenen codi intragrupal, perquè intergrupalmnt s'adopta el castellà. Per la seva banda, el català és vist com la llengua d'una elit que no respon a les necessitats per inserir-se al mercat laboral. D'aquesta manera, exposa Sabaté, un espai multilingüe per excel·lència com és un locutori, acaba reproduint «l'ordre lingüístic imposat per l'Estat i el seu mercat unificat en castellà» (pàg. 133).

L'article de Vila, Sorolla i Larrea estudia la trajectòria lingüística dels joves marroquins residents a Catalunya i de quina manera arriben a construir el seu repertori lingüístic. Les variables com l'edat d'arribada, el temps d'estada al país o l'escolarització, els permet distingir diversos perfils de parlants. El primer és el grup de joves de més edat, format sobretot per dones amb estudis molt bàsics, que no saben parlar ni català ni castellà; el segon, d'edats similars respecte del primer, es distingeix per estar format per homes amb estudis una mica més avançats. Aquests són capaços de parlar en castellà però no tenen competència en català; i el tercer, el més jove dels tres perfils, competents en les dues llengües. L'anàlisi del discurs dels joves estudiats aprofundeix en les causes que menen a l'adquisició (o no) de les llengües. Així, la inserció laboral en llocs de feina poc qualificats, la norma d'adreçament interpersonal que privilegia el castellà, o la castellanització de l'espai audiovisual català, són factors que impossibiliten l'aprenentatge del català per a les persones que no han estat escolaritzades a Catalunya. Per contra, els joves competents en les dues llengües, ho són precisament gràcies al sistema educatiu i als usos lingüístics amb els seus companys d'escola. Igual, però, que en els altres dos perfils, els contactes interpersonals fora de l'àmbit escolar es resolen en castellà, fins i tot en zones de clara majoria catalanòfona.

Els tres estudis revisats fins ara ens aproximen a col·lectius d'estrat socioeconòmic baix o molt baix. Això no significa, naturalment, que tota la població immigrada respongui a aquest perfil. Seria el cas, per exemple, dels japonesos residents a Catalunya, caracteritzats per un nivell adquisitiu molt alt, amb poc contacte amb la població autòctona i que es mantenen força impermeables a les llengües locals. Fukuda en radiografia els usos i les ideologies lingüístiques. És interessant observar les diferències que s'estableixen segons els tres grups de parlants que distingeix l'autora. Només el grup menys nombrós, el que ha contret lligams amb la població autòctona, és el que considera que el català representa un capital lingüístic important. La majoria de nipons instal·lats a Catalunya, però, es regeixen per una ideologia monolingüe, en què cada estat hauria de tenir només una llengua. Per a aquest grup, fins i tot el castellà es percep com una «càrrega», i n'aprenen només els rudiments per poder mantenir una mínima comunicació amb els locals. Com podem observar, doncs, el capteniment lingüístic i les representacions sobre les llengües d'aquest col·lectiu, són força diferents del que havíem vist fins ara.

Un perfil ideològic semblant al dels nipons és el que retrata Sastre amb els alemanys residents a Mallorca. L'escrutini de les respostes dels informants revela un col·lectiu en general força refractari al català, no tan sols pel que fa al coneixement i a l'ús de la llengua, sinó també a fets com que el català ocupi –més ben dit ocupés, perquè el govern Bauzá ja s'ha encarregat que no sigui així– un lloc preeminent a l'escola balear. Entre els alemanys, com amb els japonesos, també funciona la idea «d'una llengua, una nació». Això no obstant, l'autora apunta altres motius que desincentiven l'aprenentatge del català, i són els relacionats amb el canvi de codi enfront dels al·lòctons o la poca vitalitat del català en determinats àmbits de la societat illenca.

Els dos estudis que completen els set de què consta el llibre són quantitativs. La recerca de Comajoan *et al.* té una mostra d'informants de 2.600 alumnes de 6è de primària i comprèn una àrea geogràfica extensa: diferents comarques de Catalunya, Mallorca i la Franja. Una recerca d'aquestes característiques pràcticament obliga a obtenir les dades a través de qüestionaris, no a través de l'observació. Les dades que es presenten, doncs, són declarades, cosa que obliga el lector a prendre amb certa distància els resultats

finals i considerar-los més aviat una tendència sobre com evolucionen les llengües. La investigació presenta els resultats de competència lingüística i d'usos lingüístics interpersonals d'alumnes autòctons i al·lòctons. Les dades indiquen que els alumnes s'autocategoritzen molt alt en la seva capacitat de parlar en català. A més del sistema educatiu, la variable origen geogràfic té un paper destacat, atès que és una mostra en què el grup principal està compost per autòctons fills d'autòctons. Respecte dels usos lingüístics amb pares i germans, les dades revelen un procés de substitució favorable al català, especialment entre germans provinents d'immigracions al·loglotes que ja fa temps s'han establert a Catalunya. Aquest procés també afecta al castellà, excepte a Mallorca i a la Franja central. L'ús amb els amics, en canvi, presenta tendències diferents. Aquí la composició demolingüística de les poblacions s'entreveu clau, atès que en zones com Manlleu, Vic o la Noguera, l'ús amb els amics creix, mentre que en d'altres es manté o fins i tot decreix. Els autors, però, destaquen que aquesta variable té molt poca capacitat explicativa respecte del comportament lingüístic dels informants, i que la inclinació cap al català o castellà té més a veure amb la composició de les xarxes socials d'amistats de cada individu. L'ús de les llengües al·lòctones amb els amics és anecdòtic.

L'estudi d'Oller té molts punts de semblança amb el de Comajoan *et al.* També pretén escatir les variables que condicionen el coneixement de català i castellà en 610 alumnes d'origen estranger de 6è de primària distribuïts per tot Catalunya. És interessant observar com els dos estudis es pregunten per la importància de l'entorn en la influència dels capteniments dels alumnes. En l'anterior hem vist que aquesta variable queda molt matisada a la baixa, en canvi Oller li dóna més importància. Vegem-ho amb més detall. L'anàlisi estadística de les dades –que també són declarades–, revelen una distinció entre el català i el castellà pel que fa a l'expressió oral: com més català en l'entorn, més diferències entre els alumnes en funció dels anys d'estada a Catalunya; en canvi, aquesta variable no té repercussions sobre el coneixement oral del castellà, que es manté estable amb independència de la presència social del català. El coneixement escrit de les llengües es regeix per uns condicionants diferents que l'oralitat; i és diferent per a la llengua catalana i la castellana. Per a la primera, la variable que millor explica uns bons resultats en l'escriptura és de nou l'entorn sociolingüístic; per a la segona, és la llengua de la família. Amb aquestes dades, Oller conclou que la situació sociolingüística condiona en gran mesura l'adquisició del català, sobretot d'aquells alumnes que, fins i tot arribats amb una bona base escolar, viuen en entorns castellanitzats. En la situació inversa, els alumnes que habiten entorns catalanitzats, obtenen bons resultats en les dues llengües.

Estem davant d'un llibre que aporta suficients punts d'interès per reflexionar sobre com es gestiona la diversitat lingüística, i quin és el rol que ocupa la llengua catalana en aquest nou entorn multilingüe. Els articles que conformen aquesta obra coincideixen a assenyalar que les comunicacions interètniques es resolen bàsicament a favor del castellà i que moltes ideologies lingüístiques, tant d'autòctons com de forans, projecten una imatge de la llengua catalana com una barrera, una molèstia o un capital de poca utilitat. Tenim, doncs, un diagnòstic fet; ara ja és més fàcil intervenir-hi.